

BILTEN

broj 10
17.10.2013.

Tiraž: 300 primeraka

SADRŽAJ

PODSTICAJI ZA RURALNI RAZVOJ, Mr Anka Kačarević.....	3
SMERNICE RAZVOJA ZADRUGARSTVA U SRBIJI PO UGLEDU NA ZADRUGARSTVO U EVROPI, Mr Mladen Pavlović.....	3
PROIZVODNJA STAJNJAKA, Dragoljub Krajnović, dipl.inž.	4
SADNJA VOĆAKA I VINOVE LOZE, Mr Dejan Marinković.....	6
PRAVILNO SKLADIŠTENJE KUKURUZA, dipl.ing. Eleonora Onć Jovanović.....	8
STIPS.....	10

PODSTICAJI ZA RURALNI RAZVOJ

U predhodnom periodu Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije donelo je pravilnik o podsticajima za unapređenje ekonomskih aktivnosti na selu kroz podršku nepoljoprivrednim aktivnostima.

Podsticaji su namenjeni za:

- Podršku izgradnji, dogradnji i adaptaciji objekata po ugledu na autentične seoske kuće, salaše, vajate, vodenice, vinske podruma, ukoliko su one namenjene ugostiteljstvu.
- Podršku investicijama za nabavku opreme za bavljenje tradicionalnim zanatima.

Izgradnja, dogradnja i adaptacija kupatila i uvođenje sistema centralnog grejanja i slično, odnosno privođenje nameni objekta po ugledu na autentične seoske kuće, odnosno salaše ili vajate, uz očuvanje narodnog graditeljstva i tradicionalne arhitekture, a radi pružanja ugostiteljskih usluga u domaćoj radinosti ili seoskom turističkom domaćinstvu biće podstaknuto sa maksimalno 800.000 dinara.

Za restauraciju autentičnih objekata na selu – vodenica, valjarica i vinskih podruma koji su u funkciji seoskog turizma maksimalni iznos biće 600.000 dinara.

Poboljšanje pratećih sadržaja u oblasti rekreacije, parternog uređenja dvorišta i nabavke dvorišnog mobilijara radi unapređenja ponude i pružanja ugostiteljskih usluga u domaćoj radinosti ili seoskom turističkom domaćinstvu biće stimulisane sa maksimalno 600.000 dinara.

Za opremanje prostorija za pružanje usluga ishrane koje su u funkciji seoskog turizma bespovratna sredstva iznosiće maksimalno 200.000 dinara.

Pravo na korišćenje pobrojanih sredstava imaće fizička lica, nosioci komercijalnog porodičnog poljoprivrednog gazdinstva, preduzetnici i udruženja.

Zemljoradničke zadruge, srednje škole i manastiri imaće pravo na korišćenje sredstava koja se odnose na opremu obavljanja starih i umetničkih zanata, odnosno poslova domaće radinosti koji su sertifikovani u skladu s posebnim propisom, a finansiraće se najviše 300.000 dinara. Podsticaji po osnovu ovog pravilnika moćiće da se ostvare ako je investicija realizovana u tekućoj godini, **a najkasnije do 15.XI tekuće godine**, a iznos pojedinačnog računa za investiciju mora biti veći od 50.000 dinara.

Maksimalni iznos podsticaja po korisniku **može biti 1.000.000 dinara**.

Podsticaji po osnovu ovog pravilnika isplaćivaće se u **maksimalnom iznosu od 30%** od vrednosti pojedine vrste mere ruralnog razvoja, odnosno do 45% u područjima sa otežanim uslovima rada u poljoprivredi.

Podsticaji će moći da se ostvare **na osnovu konkursa koji će raspisati MPŠV RS (Uprava za agrarna plaćanja)**, a samim konkursom biće precizirana potrebna dokumentacija, kriterijumi za rangiranje i rok za podnošenje konkursne prijave.

Mr Anka Kačarević

SMERNICE RAZVOJA ZADRUGARSTVA U SRBIJI PO UGLEDU NA ZADRUGARSTVO U EVROPI

Farmeri i zanatlije u evropskim zemljama odavno su shvatili da se međusobno povezani mogu izboriti za svoj položaj, posebno u odnosu na one koji su predstavljali krupni kapital.

Zadruga, koje u Evropi i svetu najčešće zovu kooperative, postale su najbolja brana za suprotstavljanje interesima velikih i dovođenje malih u ravnopravnu pregovaračku poziciju sa velikima.

Zadruga su u zemljama Evropske unije uglavnom specijalizovane. Seljaci sami vode svoje farme, a zadruga im služe da zajednički nabave ono što im treba na farmi, ili da zajednički prodaju ili prerade ono što su na farmi proizveli. Ovakvu specijalizaciju je nametnulo okruženje u kojem su evropske zadruga poslovale. To okruženje uslovalo je evropske zadruga da se, specijalizacijom, izbore za svoje mesto na tržištu. Kada su se specijalizovale, mogle su do savršenstva da dovedu svoje poslovanje i ostanu u tržišnoj utakmici sa krupnim kapitalom. Zbog toga često čujemo da su evropski farmeri članovi više zadruga (jedne nabavno-prodajne, jedne mlekarske, jedne zadružne klanice...).

Farmeri u većini evropskih država imaju svoju zadruga koja se bavi preradom proizvoda koje oni proizvode na svojim farmama (mleko, meso...). Ona radi kao zadružna mlekara ili zadružna klanica, pa je njihov položaj još bolji nego kad svoje proizvode prodaju drugima jer su proizvodili za svoju zadruga koja je uvek preuzimala proizvode sa njihovih farmi. Vrednost njihovih proizvoda, zahvaljujući njihovoj prerađivačkoj zadruzi, bila je veća jer je malo pakovanje uvek skuplje od velikog pakovanja, a oni su ga upravo takvog nudili krajnjem kupcu. Preadom su oplemenili svoj primarni proizvod i bolje naplatili svoj rad jer su dobili veću cenu.

U sadašnjem trenutku za poljoprivrednike u Srbiji je najvažnije da se organizuju u zadruga na lokalnom nivou. Zadruga treba organizovati za jedno ili više okolnih sela i tako obezbediti da poljoprivrednici zajedno nastupaju na tržištu. Zajedno će postati jači i sposobniji da se suprotstave onima koji imaju interes da im prisvoje deo rezultata njihovog rada samo zato što nisu organizovani. To su, pre svega, vlasnici silosa, hladnjača, mlekara, mlinova ...koji im u ovom trenutku trebaju, ali kojima trebaju njihove žitarice, uljarice, maline, mleko, tovena stoka....Nije svejedno ako svaki pojedinac nudi svoje žitarice, uljarice, povrće ili voće, ili kad ponudu čine zajedno. Razloge za zajedničku ponudu naveli smo na početku vodiča. U bliskoj budućnosti lokalne poljoprivredne zadruga iste vrste treba da se međusobno povezuju u zadruga koje deluju na većem proizvodnom području, ili u poslovne zadružne saveze i da tako jačaju svoju poziciju na tržištu. Čim dovoljno ojačaju, zadruga treba da grade svoje silose i hladnjače, da u njima koncentrišu proizvode svojih zadrugara, čuvaju ih, razvrstavaju po kvalitetu i prodaju po cenama koje su mnogo više kad to čine pri samoj žetvi ili berbi.

Perspektivno, kada zadruga i zadrugari budu uspli da kupe ili izgrade svoje mlekare ili klanice, svoje mlinove ili pekare, tek tada će biti rame uz rame sa evropskim zadrugama. To vreme treba dočekati jer ono neće doći samo po sebi. Poljoprivrednici Srbije moraju sami da se izbore za to i takvo vreme.

Da li će se priključiti uspešnom putu Evropskih zadruga ili neće – zavisi, pre svega od poljoprivrednika u Srbiji i njihove spremnosti da se, na iskustvima drugih i tradicijama svojih predaka, opredele za takav put.

mr Mladen Pavlović

PROIZVODNJA STAJNJAKA

Pored proizvoda klanične industrije koji se koriste u ishrani ljudi i nus proizvoda za druge industrije vrlo važan i vredan nus proizvod je i svinjski stajnjak. Sve ono što se ne usvoji u organizam izlučuje se putem fecesa i urina, koji zajedno sa ili bez prostrirke sa delovima rasturene hrane, prašine, dlake idr. čine sporedni proizvod odnosno stajnjak. Stajnjak

predstavlja kompleksno organsko jedinjenje koje može da se koristi za proizvodnju bio gasa i kao vredno organsko mineralno đubrivo, koje upotrebom prema principima dobre poljoprivredne prakse, doprinosi popravljaju održavanju i povećanju proizvodnih sposobnosti poljoprivrednog zemljišta. Ukoliko se sa stajnjakom ne upravlja prema principima dobre poljoprivredne prakse isti postaje veoma ozbiljan i opasan zagađivač životne okoline.

Fiziološki, fekalna animalna materija predstavlja osnovni životinjski nus proizvod koji u kruženju organske materije u prirodi, služi za đubrenje ratarskih kultura.

Problemi u vezi sa stajnjakom, pojavili su se primenom novih stočarskih tehnologija. Savremena tehnologija je u govedarstvu, svinjarstvu, živinarstvu i drugim granama stočarstva uspela da velike populacije životinja koncentriše (svede) na mali prostor. Na taj način je uz bitne prednosti donela i niz nedostataka, posebno onih koji su u vezi sa fekalnom materijom, sa stajnjakom. To se pre svega odnosi na pravilno skladištenje, tretman i upotrebu stajnjaka. Velike količine stajnjaka iz intenzivnog stočarstva opterećuju okolinu, zbog toga što se odlažu na malom prostoru i što njegova dispozicija zahteva dovoljno obradivih poljoprivrednih površina. U zavisnosti od načina držanja domaćih životinja, odnosno da li se one drže na prostirci ili ne kao nus proizvod se javlja čvrsti stajnjak i osoka, odnosno tečni stajnjak. Poseban problem predstavlja tečni stajnjak kod držanja životinja u objektu sa rešetkastim podom. Čvrsti stajnjak predstavlja mešavinu fecesa (izmeta), mokraće i prostirke, dok se tečni stajnjak sastoji od fecesa, mokraće upotrebljene tehničke vode, vode koja se koristi za napajanje, ostataka hrane, otpale dlake i dr. Osim toga sastav proizvedenog stajnjaka zavisi od vrste životinja, vrste hraniva, vrste ishrane, prostirke koja se koristi, ukupne količine vode koja se koristi u tehničke potrebe za pranje ili koja se rasipa koristeći se za pomenute svrhe.

Poznato je da se shodno vremenu trajanja uzgoja i stajsko đubrivo u kontinuitetu proizvodi tokom celog tog perioda. Međutim biljke koriste nutrijente (organske hranjive sastojke) iz stajnjaka samo u toku sezone rasta. Rizici od zagađenja su vrlo visoki tokom sezone mirovanja, kada je tlo zamrznuto i nepogodno za primenu stajnjaka. Da bi se izbegli ovi rizici, farme moraju imati dovoljno skladišnih kapaciteta koje omogućuju da se sav stajnjak koristi u sezoni porasta useva.

Mogućnost za skladištenje stajnjaka smanjuje ili eliminiše potrebu njegovog učestalog sakupljanja, uklanjanja i rasturanja i daje proizvođaču kontrolu u određivanju vremena kada će se stajnjak ukloniti i primeniti na zemljište. Dok su stočarski objekti bili manji dnevno odvlačenje i skladištenje stajnjaka u veoma kratkom periodu, sa učestalim odvlačenjem bio je uobičajen sistem kojim se lako upravljalo. Tokom vremena sa tehnološkim razvojem stočarstva formirali su se veliki proizvodni sistemi, sa uzgojem velikog broja životinja.

Sistemi za upravljanje stajnjakom su se razvili od sistema čvrstog i polučvrstog stajnjaka do sistema sa tečnim stajnjakom, uz neophodno njihovo skaldištenje. Potreba pravilnog skladištenja stajnjaka javlja se iz više razloga:

- Da se stajnjak može upotrebiti na zemljištu u uslovima koji su kompatibilni (odgovarajućim) sa klimackim karakteristikama i karakteristikama useva, gde će se stajnjak primeniti;
- Upotreba stajnjaka na zemljištu tokom perioda kada je zemljište zasićeno, vlažno, smrznuto ili prekriveno snegom je zabranjena;
- Nutrijenti (organski hranljivi sastojci) će se najbolje iskoristiti ako se stajnjak koristi neposredno pre ili tokom sezone porasta useva.

Dragoljub Krajnović, dipl.inž

SADNJA VOĆAKA I VINOVE LOZE

Sadnice umerenokontinentalnih vrsta voćaka i jednogodišnji kalemovi vinove loze u našim klimatskim uslovima mogu se saditi tokom mirovanja voćaka, u periodu novembar-april mesec. Upravo u ovom periodu sadni materijal je i obezbeđen u našim rasadnicima. Jesenja sadnja ima najveću prednost u voćarstvu i to najpre na lakšim zemljištima i u krajevima gde su jeseni blage i suvlje. Razlog tome je što su voćke i vinova loza nakon sadnje tokom jeseni obezbeđene dovoljnom količinom vlage, a na korenu se do proleća razvija dovoljan broj apsorpcionih žila koje obezbeđuju intenzivan porast sadnici sa kretanjem vegetacije. Time je prijem sadnica maksimalan (100 %).

Sadnja sadnog materijala moguća je i tokom cele zime, ali samo u onim danima kada nema mrazeva. Poželjno je ipak zimsku sadnju obaviti što ranije kako bi se posađenim biljkama obezbedilo što više zemljišne vlage i time obezbedio uspešan prijem.

Na težim zemljištima usled prevelike jesenje prevlaženosti zemljišta sadnju sadnica treba obaviti rano u proleće, pre 1. aprila. Kasnija prolećna sadnja, međutim, vrlo je rizična i zahteva češće zalivanje i negu sadnog materijala tokom vegetacije. Kod vinove loze proleće je glavna sezona sadnje, delom i zbog toga što se najveća količina kalemova dobija sobnim kalemljenjem tokom zime. I ovde važi pravilo da se na lakim, propusnim i peskovitim zemljištima sadnja kalemova treba obaviti ranije u proleće, a na težem zemljištu docnije-pošto se ono teže oceduje.

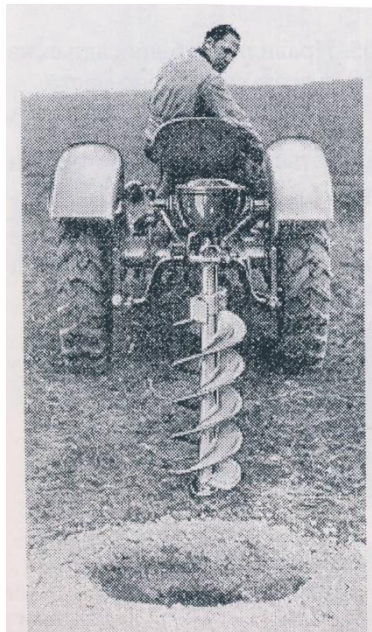
Potencijalna mogućnost krađe sadnog materijala naterala je proizvođače voća da se češće odlučuju za što kasniju prolećnu sadnju, uz obavezno fiziško obezbeđenje posađenih parcela i veću negu sadnica tokom prve vegetacije. Ovakva situacija, sa često neizvesnim ishodom u pogledu uspešnosti prijema posađenih sadnica, može se prevazići sadnjom kontejnerskog sadnog materijala voćaka do kasno u proleće (**Sl. 1.**). Kalemovi vinove loze proizvedeni u staklenicima i plastenicima uz primenu kartonažne tehnike mogu se saditi još duže tokom vegetacije, počev od juna do prve polovine oktobra meseca.

Sl. 1. Okulanti breskve u kontejnerima zapremina 1, 2 i 5 litara

Sadnji sadnog materijala prethodi obeležavanje mesta za sadnju i kopanje jamića. Veličina rupe za sadnju zavisi od prethodne pripreme zemljišta za sadnju. Na dobro pripremljenim parcelama jamići su manjih dimenzija (oko 0,5 m u prečniku i po dubini), dok je na slabo pripremljenim zemljištima za sadnju kao i ledinama potrebno iskopati veće rupe (širine oko 1 m). Kod vinove loze čokoti se sade na dubinu u rasponu 25-60 cm, zavisno od mehaničkog sastava zemljišta. Suva i peskovita zemljišta zahtevaju dublju sadnju a zbijena i teška zemljišta-plitću sadnju.

Mehanizovana sadnja sadnog materijala (hidroburom, svrdlima) pokazala je 6-10 puta veću proizvodnost u odnosu na ručnu sadnju, s obzirom da je dnevni učinak samo jedne ovakve mašine par hektara (Sl. 2).

Sl. 2. Svrđlo za kopanje jamića za sadnju

Hidrobur je relativno jednostavne konstrukcije. Sastoji se od metalnog injektora sa slavinom i creva koji ga spaja sa rezervoarom za vodu (obično je to rezervoar atomizera ili prskalice).

Njegova prednost je u tome što prilikom obrazovanja rupe pod pritiskom vode dobro natopi jamić sa 3-5 l vode, tako da nakon sadnje nije potrebno zalivati sadni materijal.

Pre same sadnje koren voćaka treba malo prekratiti i potopiti u rastvor smeše zemlje i balege (odnos 3:1) kome se dodaje rastvor nekih od standardnih fungicida (npr. ortocid-0,3 % rastvor), a sve u cilju zaštite od prouzrokovaca bolesti, kao i boljeg kalusiranja preseka. Na zamorenim zemljištima preseki i oštećenja na korenu sadnica predstavljaju ulazno mesto za prodor raka korena *Agrobacterium tumefaciens*. Na peskovitim zemljištima takođe treba po dnu jamića rasuti neki od zemljišnih insekticida (Gamit, Galition, Foksim, Geocid, Counter i dr.) radi suzbijanja larvi žilogriza (*Capnodis tenebrionis*) koji se poslednjih godina prenamnožio u našim voćarsko-vinogradarskim rejonima.

Mr Dejan Marinković

PRAVILNO SKLADIŠTENJE KUKURUZA

U cilju preventivnog sprečavanja pojave mikotoksina (aflatoksin i sl.) nedavno je predstavljena javnosti **preporuka komisije za ocenu stanja useva kukuruza i praćenje sadržaja mikotoksina u kukuruza**. Pored preventivnih mera u polju, pre i nakon setve, za proizvođače kukuruza sada su aktuelne mere koje se odnose na skladištenje kukuruza.

Naime, ukoliko se zrno suviše dugo suši na polju, u nepovoljnim vremenskim uslovima, preostala vlaga u zrnu može biti dovoljna da u uslovima čuvanja obezbedi kontinuirani razvoj gljiva koje su izvršile infekciju na polju. Prema preporukama ove komisije, potrebno je preduzeti sledeće postupke, prilikom skladištenja:

1. Obezbediti ispravno higijensko stanje skladišta pre unošenja zrna i održavati higijenu tokom skladištenja. Svi prostori za čuvanje moraju biti, pre unošenja zrna higijenski ispravni, a kasnije se moraju redovno kontrolisati uslovi u njima.
2. Obavezno odvojiti prošlogodišnji rod od ovogodišnjeg
3. Ne skladištiti kukuruz na betonu da ne bi došlo do pojave kondenzacije
4. Sprečiti mehaničke povrede i povrede od insekata
5. Skladišni prostor mora imati neometan protok vazduha ili se svakodnevno provetravati.
6. Održavati odgovarajuću temperaturu u skladištu
7. Redovno pratiti pojavu truleži na klipovima i zrnu i odbaciti bolesne

Posle berbe potrebno je u što kraćem roku smanjiti sadržaj vlage u zrnu da bi se zaustavio razvoj gljiva, njihova fiziološka aktivnost i produkcija mikotoksina. Sušenje zrna do 14% vlage treba da obavi u roku od 24-48 časova posle berbe. S obzirom da u našoj zemlji od ukupne poljoprivredne proizvodnje najveći deo pripada manjim proizvođačima, mogućnosti veštačkog sušenja kukuruza su male. Stoga se kukuruz uglavnom suši prirodnim putem i čuva u koševima ili različitim prilagođenim skladištima. U takvom uslovima zrno, koje ne bi smelo sadržavati više od 24% vlage, treba pažljivo pregledati i odbaciti sve klipove sa promenjenom bojom (crvena, ružičasta, ljubičasta, bela), ispucalim ili iskljalim zrnima, mehanički oštećene klipove, kao i delove koćanke i nečistoće.

Za sada ne postoje raspoloživi fungicidi koji se efikasno koriste za kontrolu razvoja gljiva na zrnu za ljudsku upotrebu. Registrovano je nekoliko preparata, pod različitim

imenom, na bazi organskih kiselina a to su propionska i izobutirična kiselina ili mešavine ovih kiselina s amonijum izobutiratom. Ove kiseline ne odstranjuju prethodno formirane mikotoksine u zrnju, ali mogu zau-staviti razvoj gljiva i time dalju biosintezu mikotoksina.

Prema informacijama do kojih smo došli, u našoj zemlji pored ostalih, postoji registrovan preparat **Shaumasil supra NK**, u čijem sastavu se nalaze propionska i mlečna kiselina, glicerol i amonijum izobutirat. Doze preparata zavise od vlage i kreću se od 5.5l/t robe kad kukuruz ima 14% vlage, 12l/ha kada je vlaga kukuruza 20%, pa do 25 l/t robe pri kukuruzu vlage 40%. Doziranje se vrši tako što se na pužni ili neki drugi transporter kojim se ubacuje zrno u skladište ugrade rasprskivači koji prskanjem nanose sredstvo na kukuruz. Međutim, ova mera iziskuje ne baš male novčane izdatke i primenjuje se samo u slučajevima kada nema drugog rešenja.

Dipl inž zaštite bilja Eleonora Onć Jovanović

Pregled cena sa zelene, kvantaške i stočne pijace i Beogradu
za period od 07.-14. oktobra 2013. godine

Povrće			Voće			Pijačna cena stoke	
Proizvod	Kvantaš	Zelena	Proizvod	Kvantaš	Zelena	Proizvod	Živa vaga
	din/kg	din/kg		din/kg	din/kg		din/kg
Krastavac	100	120	Banana	110	150	Dviske	200
Šargarepa	60	100	Kivi	80	300	Jagnjad	270
Boranija	90	150	Grožđe	65	120	Ovce	150
Cvekla	40	70	Limun	105	200	Prasad	240
Kupus	20	50	Jabuka (Ajdared)	40	80	Telad	330
Krompir	35	60	Nektarine	70	100	Tovljenici	190
Paradajz	80	120	Šljiva (suva)	45	80	Šilježad	200
Crni Luk	45	80	Kruška	70	150		
Pasulj	330	340	Breskve	80	100		
Paprika	90	100	Orah (očišćen)	800	900		

